

ESPOON VAMMAISNEUVOSTO
ESBO HANDIKAPPRÅD

Vammaisneuvoston ja vanhusneuvoston lausunto kohtaan 'HUS-ERVA – alueen yhtenäisten apuvälineiden luovutusperusteiden noudattaminen Espoossa'

Vammaisneuvosto pitää erityisen tärkeänä, että apuvälineisiin liittyvään toimintaan voidaan jatkossakin vaikuttaa. Vammaisneuvosto edellyttää, että vammaisneuvostolle ja käyttäjien palautteille on sovittu selkeä vaikuttamisväylä.

Kaupunki esittää HUS-ERVA – alueen yhtenäisten apuvälineiden luovutus-perusteiden käyttöön ottamista Espoossa jo 1.3.2016. Vammaisneuvosto kuitenkin edellyttää, että yhtenäisten luovutus-perusteiden on oltava kunnossa ennen käyttöönottoa.

Jos toimintaprosessi ei ole kunnossa (käyttöönotto jo 1.3.2016) voidaan joutua tilanteeseen, jossa asiakaspäätökset eivät täytä hallintopäätösten mukaisia kriteereitä, ja joudutaan asiakkaille hankaliin ja elämäntilannetta kohtuuttomasti vaikeuttaviin (apuvälineet mahdollistavat arjessa selviämisen) tilanteisiin. Apuväline puutteet aiheuttavat myös palvelutarvetta, joihin vammais- ja sosiaalipalveluiden tulee vastata heti.

Luovutusperusedokumentti esitetään hyväksyttäväksi sellaisenaan, koska dokumentti on jo hyväksytty HUSin toimitelmissä. Uuden dokumentin= perusteluiden valmistelu on kuitenkin ilmoitettu aloitettavaksi jo vuonna 2016, joten Espoon vammaisneuvosto haluaa olla mukana ko. valmistelutyössä uusia perusteita laadittaessa, ja mietittäessä, että **mitä on hyvä apuvälinekäytäntö asiakkaan kannalta!**

Vammaisneuvosto tuokin jo nyt esille nykyisten ohjeiden epäkohtia, joihin lautakunta voi päättää haluttavan korjauksia uusia ohjeita (perusteluita) laadittaessa sekä muutostarpeita nykyisiin kaupungin ohjeisiin:

1. Tasa-arvoinen apuvälinepalvelu ja yhdenvertainen kohtelu

Luovutusperusedokumentin kriteerit ovat pääsääntöisesti yleispiirteisiä.

Epäselvää on, miten tavoite tasapuolisesta kohtelusta toteutuu, kun ohjeessa viitataan myöntämiskriteerien osalta monin osin sairaaloiden tarkempiin dokumentteihin, jotka eivät ole mukana ohjeessa. Avoimuudelle asetetut vaatimukset päätöksenteossa eivät toteudu, jos myöntämistä ohjaavat periaatteet eivät ole kokonaisuudessaan avoimesti saatavilla.

Lisänäkökulmana asiassa on vielä se, että avoimuuden puuttuessa tasapuolisen kohtelun toteutumista on myös hyvin vaikea valvoa.

Esitys: Lautakunta pyytää ennen päätöstä ko. dokumentit liitettäväksi päätösasiakirjoihin, ja merkitsemään ko. dokumentit julkisiksi.

2. Yksilöllinen tarve huomioitava

Tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen kohtelun lisäksi tulee huomioida, että apuvälineen tulee vastata yksilölliseen tarpeeseen ja olla asiakkaalle sopiva. Apuvälineen tulee olla aina käyttäjälleen turvallinen, toimiva ja sopiva, myös terveyden kannalta. Toiminnan tulee sisältää myös seuranta näiltä osin.

3. Apuvälinetarpeen kesto, ja apuvälineiden mahdollistama osallisuus yhteiskuntaan sen täysimääräisenä jäsenenä

Luovutusperusedokumentin näkökulma keskittyy lyhytaikaiseen apuvälinetarpeeseen, jonka taustalla on selkeä, lääketieteellinen tarve. Sen sijaan ohjeessa ja kriteereissä ei näytetä huomioidun pitkäaikaisia apuvälinetarpeita. Vammaisten henkilöiden kohdalla apuvälineiden tarve on tyypillisesti pitkäaikainen, jopa koko elämän kestävä.

Apuvälineen eräs keskeinen tavoite on pitkäaikaisessa käytössä arjen toiminnoista selviytyminen sekä mahdollisimman täysimääräisen osallisuuden mahdollistaminen vammaiselle henkilölle.

Osallisuus on keskeinen ihmisoikeus, jonka mahdollistaminen on eräs apuvälinepalvelun tavoite. Tämä osallisuuden näkökulma ei kuitenkaan esiinny luovutusperusedokumentissa nyt lainkaan.

Tämä on selkeä puute, joka tulee korjata.

Esitys: Vammaisneuvosto pitää erittäin tärkeänä **yhdenvertaisen osallisuuden mahdollistamisen**, ja siten asia tulee nostaa keskeiseksi yleisperiaatteeksi sekä kriteeriksi apuvälineen myöntämistä harkittaessa etenkin silloin, kun tarve on pitkäaikainen. Osallisuus tulee keskeisenä ihmisoikeutena lisätä yleisperiaatteisiin.

4. Lasten ja nuoren kehityksellisen näkökulman puuttuminen harkintaan vaikuttavista perusteista

Luovutusperusedokumentista puuttuu tällä hetkellä kokonaan lasten ja nuoren kehityksellinen näkökulma harkintaan vaikuttavista perusteista.

Vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen tai nuoren apuvälinepalvelun on mahdollistettava viiveettä lapsen kasvun ja kehityksen kannalta tarpeellisten apuvälineiden saanti.

Apuvälineet ovat tapauskohtaisesti lasten ja nuorten kohdalla heidän potentiaalinsa mukaisen kehityksensä keskeinen edellytys, eivätkä viiveet niiden saamisessa ole hyväksyttäviä. Tällöin myös tarpeen muuttumiseen on lapsen kasvaessa vastattava ripeästi.

Osallisuuden mahdollistaminen on myös lasten kohdalla toinen keskeinen, ohjeesta puuttuva tavoite. Oikeus kehitykseen ja osallisuuteen ovat keskeinen lapsen oikeus, joka kuuluu kaikien ikäisille lapsille. Erityisesti on huolehdittava, että kaiken ikäisten lasten oma mielipide selvitetään apuvälineen tarpeen arvioinnin yhteydessä.

Esitys: Lasten ja nuorten apuvälinetarve on järjestettävä täysin viiveettä ja joustavasti lapsen ja nuoren kehitystilanne huomioon ottaen. Lasten ja nuorten oma mielipide on selvitettävä apuvälineen tarpeen arvioinnin yhteydessä

5. Apuvälineiden palveluprosessi ja sen vaikutukset muihin kaupungin päätöksentekoprosesseihin

Vammaisten henkilöiden apuvälinepalvelun tulisi olla asiakkaan näkökulmasta selkeä ja ymmärrettävä, jopa selkokielen.

Kynnyksen palveluun, erityisesti tarpeen arviointiin, tulisi olla matala ja viiveetön. Silloin, kun henkilön elämä ja osallisuus on pitkäaikaisesti apuvälinepalvelun varassa, on tärkeää myös joustavuus lyhytaikaisissa ja tilapäisissä erityistarpeissa (lyhytaikaiset lainat esim. pyörätuoli).

Apuvälinepalvelun järjestämisessä keskeistä on viiveettömyys ja tarpeen arvioinnin asiantuntevuus. Vammaiselle asiakkaalle, lapselle tai aikuiselle, on mahdollistettava huolellinen tarpeen arviointi siten, että asiakkaan osallisuus taataan.

Nykyisellään kaupungin apuvälineohje ja vammaispalvelun ohjeet ovat olleet ns. ikiliikkuja – toinen ohje viittaa toiseen jne. Esillä olevassa luovutusperusedokumentissakin viitataan muihin tahoihin 'Pääsääntöisesti harrastustoimintaan / urheiluun lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä ei

luovuteta vaan potilas ohjataan hankkimaan ne omakustanteisesti tai vammaispalvelusta': Em. lauseke aiheuttaa välittömän vaateen Espoon Vammaispalveluiden ohjeen päivitykseen, jolloin ko. apuvälineet ovat haettavissa Espoon Vammaispalveluista.

Esitys: Varmistetaan, että apuvälinetarpeen arviointiprosessi on matala ja viiveetön. Jaettavan informaation tulee olla selkeää ja selkokielistä (asiakkaina on vammaisia ja kehitysvammaisia ihmisiä). Korjataan viittaukset muuhun kaupungin ohjeistukseen (esim. toimeentulotuki, vammaispalvelulain mukaisten määrärahasidonnaisten palvelujen ja tukitoimien toimiohje)

6. Apuvälineiden huolto ja pois luovuttaminen apuvälineprosessissa

Apuvälineen huolto ja korjaus sekä palautus ovat osa apuvälineprosessia.

Osan apuvälineistä rikkoontuminen aiheuttaa käyttäjälleen välittömästi akuutin palvelutarpeen lisääntymisen ja selviäminen arjessa voi olla mahdotonta. Esimerkkeinä sähköpyörätuolin, henkilönostimen tai jalkaproteesin rikkoontuminen.

Koska osa apuvälineistä on yksilöllisesti räätälöityjä, tulee apuvälinehuollon olla tällaisten asiakkaiden osalta erittäin pikaista. Prosessiin tulee kuulua myös ennaltamietitty ratkaisu huollon ajalle (varajalka, varapyörätuoli, korvaavat palvelut)

Apuvälineiden palautus tulee olla joustavaa, ja osa vastuusta tulee kuulua hoito-organisaatiolle. Esimerkkinä kuolleen henkilön apuvälineiden palautus, jossa useinkaan omainen ei tiedä mitä on ollut käytössä ja missä. Hoitoyksiköissä olevat apuvälineet tulee palauttaa hoitoyksikön (esim. asumisyksikkö) toimesta, eikä vastuuta voi säilyttää kuolleen henkilön omaisille.

Esitys: Kartoitetaan ja ohjeistetaan kirjattavan Espoon kaupungin apuvälineen myöntämispäätökseen, mikäli henkilön selviäminen arjessa on mahdotonta ilman apuvälinettä. Tällaisille henkilöille myös ohjeistetaan selkeästi miten toimia apuvälineen huoltotarpeessa, ja tehdään päätös korvaavasta henkeä ylläpitävästä/ arjessa selviämisen mahdollis- tavasta palvelusta jo apuvälinepäätöksen yhteydessä.

Vammaisneuvosto korostaa vielä lopuksi, että toimiva apuväline mahdollistaa käyttäjänsä osallisuuden ja aktiivisuuden. Ohjeistuksessa ja prosessin toiminnassa tulee kuulla myös käyttäjien ääntä esimerkiksi vammaisneuvoston kautta.

Espoossa 5.2.2016

Vammaisneuvoston ja vanhusneuvoston puolesta

Pirkko Kuusela
vammaisneuvoston puheenjohtaja

Olli Männikkö
vanhusneuvoston puheenjohtaja

Jakelu: Tiina Hannikainen, johtava kuntoutussuunnittelija
Sari Rasia, kuntoutusylilääkäri
Tuija Kumpulainen, johtava ylilääkäri